

گردهمایی‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی از آغاز تا خرداد ۱۳۸۵

آذر کاتوزیان^۱

چکیده

در این مقاله گردهمایی‌های کتابداری ایران از آغاز تا پایان خرداد ۱۳۸۵ مورد مطالعه قرار گرفت. نتایج بررسی نشان داد در مدت مذکور ۴۹ گردهمایی کتابداری و اطلاع‌رسانی تشکیل شده که ۶ گردهمایی طی سال‌های ۱۳۴۵-۱۳۵۷ و ۴۳ گردهمایی در فاصله سال‌های ۱۳۵۸ تا پایان خرداد ۱۳۸۵ برگزار شده است. چون اطلاعات کافی از گردهمایی‌های مربوط به سال‌های ۱۳۴۵-۱۳۵۷ به دست نیامد، تنها به معرفی کلیاتی از آنها بسنده شد و گردهمایی‌های مقطع بعد مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. متولی برگزاری ۵۱ درصد از ۴۳ گردهمایی سال‌های ۱۳۵۸-۱۳۸۵ سازمان‌ها و وزارتخانه‌ها و مجریان ۴۹ درصد دیگر دانشگاه‌ها بوده‌اند. ۳۹ درصد از ۵۳۹ مقاله این ۴۳ گردهمایی طی ۴ سال (۱۳۷۴، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۳) یعنی $\frac{1}{7}$ مدت زمان دوره مذکور، ارائه شده که از این حیث سال ۱۳۸۳ با ۶۴ مقاله در بالاترین جایگاه قرار دارد. نتیجه تقسیم سال‌های ۱۳۵۸-۱۳۸۵ به ۴ مقطع زمانی مبین سیر صعودی گردهمایی‌ها در مقطع دوم تا حد ۵ برابر و تعداد مقاله‌ها تا ۴ برابر است. این افزایش تا حد $\frac{1}{5}$ برابر در مقاطع بعدی بیانگر تلاش روزافزون کتابداران است. آخرین مقطع (۱۳۷۹-۱۳۸۵) ۴۴ درصد از گردهمایی‌ها و ۴۸ درصد از مقالات را به خود اختصاص داده و در این مدت شاهد ارائه مقاله به میزان ۴ برابر میانگین دوره‌ها (تعداد مقالات تقسیم بر تعداد دوره‌ها) هستیم (۶۵ مقاله). موضوع "خدمات اطلاع‌رسانی" بیشترین و "آرشیو" کمترین سهم مقالات را به خود اختصاص داده‌اند. نویسندگان ۵۳۹ مقاله ارائه شده به نویسندگان انفرادی و گروهی تقسیم می‌شوند. ۱۸/۳ درصد سهم تألیف مقالات از آن نویسندگان انفرادی ایرانی، ۳/۵ درصد نویسندگان غیر ایرانی؛ و ۱۵/۲ درصد نویسندگان گروهی است.

کلیدواژه‌ها

گردهمایی‌ها، کتابداری و اطلاع‌رسانی

مقدمه

آغاز تکلم و برقراری ارتباط بشر از طریق سخن گفتن مشخص نیست. اما اختراع خط و به‌کارگیری انواع مواد، از سنگ گرفته تا کاغذ، وسیله‌ای برای حفظ داشته‌ها و راهکاری ماندگار جهت انتقال علم و تعامل انسان با هم‌عصران و آیندگانش بود. این محمل در نهادی به نام کتابخانه جای گرفت که زمانی حافظ دانش بشر و امروز جایگاه دسترس‌پذیری حافظه بشری است. کتابداران به عنوان حلقه رابط جامعه و کتابخانه، روزی نگاهی به منابع بودند و امروز واسطه انتقال دانش موجود به جست‌وجوگران به‌شمار می‌روند. همگامی آنها با پیشرفت علم و فناوری جدید مستلزم افزایش توانمندی‌ها، به اشتراک گذاشتن تجربیات، طرح مباحث جدید تخصصی، و رسیدن به خرد جمعی است. بهترین مسیر جهت حصول این مقصود تشکیل گردهمایی‌های تخصصی است. به این منظور بر آن شدیم با نگاهی به گردهمایی‌های کتابداری ایران از پویایی کتابداران درخصوص تبادل اندیشه آگاهی یابیم. آنچه در ادامه خواهد آمد حاصل بررسی انجام شده در این خصوص است.

تعریف مسئله

برگزاری دوره‌های کوتاه مدت کتابداری در ۱۳۳۱ اولین قدم در راه استقرار دانش جدید کتابداری در ایران بود. تأسیس مقطع کارشناسی ارشد کتابداری برای نخستین بار در ۱۳۴۵ و دیگر دوره‌های آموزشی طی سال‌های بعد، استحکام این تخصص را در

مرز و بوم کشور تضمین کرد.

بدین ترتیب بود که استادان، فارغ‌التحصیلان، و دست‌اندرکاران این رشته به قصد رفع مسائل موجود، تبادل اندیشه، و نیز ارتقای این حرفه نوپا، مقدمات برگزاری گردهمایی‌های تخصصی را تدارک دیدند. با عنایت به این امر بر آن شدیم ضمن کسب اطلاعات بیشتر درخصوص گردهمایی‌های کتابداری از ابتدا تا سال جاری به شناسایی تاریخچه‌گونه‌ای از تحولات و تغییر موضوعات مورد توجه فعالیت‌های علمی و تلاش‌های مشترک متخصصان این رشته پرداخته و همچنین زوایای به‌انزوا کشیده شده را بازیابی کنیم.

هدف و اهمیت

اهمیت پژوهش حاضر آگاهی از کنش و واکنش متخصصان کتابداری درخصوص مباحث و مسائل این رشته است. مستندسازی و تحلیل فعالیت‌های مؤثرانان در قالب گردهمایی‌های برگزار شده از نکات مهم دیگر در این مطالعه محسوب می‌شود. همچنین تعیین گرایش‌های موضوعی گردهمایی‌های این حوزه علاوه بر آنکه مبین نقاط قوت و ضعف فعالیت‌های انجام شده است، راهگشای برگزاری گردهمایی‌های آتی نیز خواهد بود. اهداف این پژوهش عبارتند از:

- آگاهی از تعداد و زمان برگزاری گردهمایی‌ها،
- شناسایی جزئیات و نحوه برگزاری گردهمایی‌ها،
- بررسی تعداد و موضوع مقالات ارائه شده، و

- کسب اطلاع از تعداد مقالات ارائه شده بر حسب مؤلفان آنها جهت بررسی فعالیت‌های علمی متخصصان این حوزه.

تعاریف عملیاتی

گردهمایی‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی: شامل کلیه سمینارها، کنگره‌ها، کنفرانس‌ها، و گردهمایی‌ها و همایش‌های برگزار شده در حوزه موضوعی مذکور است که با سازماندهی و تشکیل دبیرخانه همایش مقاله‌های ارسالی برگزیده و طی جلسات عمومی به سمع و نظر شرکت‌کنندگان رسیده است.

پرسش‌های اساسی

در این پژوهش قصد داریم پاسخ سؤالات زیر را بیابیم:

۱. تعداد گردهمایی‌ها چقدر بوده و در چه زمانی برگزار شده است؟
۲. نحوه برگزاری گردهمایی‌ها چگونه بوده است؟
۳. چه تعداد مقاله در گردهمایی‌ها ارائه شده است؟
۴. مقاله‌های ارائه شده دارای چه گرایش‌های موضوعی بوده‌اند؟
۵. میزان تألیف مقاله توسط نویسندگان چگونه بوده است؟

روش پژوهش و گردآوری اطلاعات

تحقیق حاضر مطالعه‌ای توصیفی با روش پیمایشی و بدون فرضیه است. اطلاعات مورد نیاز از مجموعه و یا چکیده مقالات

همایش‌ها؛ گزارش‌های منتشر شده درباره گردهمایی‌ها در نشریات تخصصی و غیرتخصصی؛ مراجعه حضوری و تلفنی به دبیران، متولیان برگزاری همایش‌ها، مسئولان روابط عمومی سازمان‌ها؛ بهره‌گیری از پایگاه‌های اطلاعاتی سازمان اطلاعات و مدارک علمی^۲ و آستان قدس رضوی^۳؛ و نیز رجوع به کتابشناسی اطلاعات و ارتباطات گردآوری شده است (۱۹).

اگرچه هدف پژوهش، بررسی گردهمایی‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی از ابتدای تأسیس این رشته در ایران بود، ولی متأسفانه به جز همایش‌های «سمینار مسائل کتابدار برای آموزشگاه‌های کشور» (۱۴: ۳؛ ۱۶: ۸) و «مجمع بحث و مطالعه درباره مسائل کتابخانه‌های دانشگاهی» در تهران (۲۶: ۲۴ - ۲۵؛ ۲۸) از تعداد و جزئیات مقالات سایر گردهمایی‌های قبل از ۱۳۵۷ اطلاع کافی به دست نیامد؛ لذا دوره مورد بررسی به دو مقطع زمانی یعنی سال‌های ۱۳۴۵-۱۳۵۷، و ۱۳۵۸ تا پایان خرداد ۱۳۸۵ تقسیم شد. در معرفی گردهمایی‌های دوره اول با هدف حفظ مستندات مربوط به تلاش‌های آن دوره به ذکر نام و کلیاتی از همایش‌های دوران مذکور بسنده شد و این گروه از نشست‌ها در جامعه پژوهش لحاظ نشد. «پنجمین همایش سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور» نیز به دلیل آنکه کارگاه آموزشی بود (۱۸)، تنها جهت حفظ ترتیب همایش‌های پیاپی این سازمان در جدول ذکر شد، ولی در شمار گردهمایی‌ها منظور نشد. بدین ترتیب جامعه پژوهش به گردهمایی‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی برگزار

شده در ایران از ابتدای سال ۱۳۵۸ (تقریباً ابتدای پیروزی انقلاب) تا پایان خرداد ۱۳۸۵ محدود شد و بر اساس سؤال‌های پژوهش مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

معیار تقسیم‌بندی موضوعی مقالات، <اصطلاح‌نامه یونسکو> می‌باشد که به منظور اجتناب از طولانی شدن فهرست موضوعات و بهره‌گیری از اصطلاحات متداول‌تر این حوزه تغییراتی در جدول موضوعات ایجاد شد. از طرفی به علت پیروی از استاندارد فوق تعداد مقالات برشمرده شده در برخی همایش‌ها با تعداد واقعی مقاله‌ها تطبیق ندارد (۳۸: ۵۲۷-۵۳۸).

بررسی توزیع مقالات توسط نویسندگان با بهره‌گیری از قانون لوتکا انجام شده است (۳۵: ۳۲۷ - ۳۲۸).

پیشینه پژوهش

در بررسی‌های انجام شده تعداد معدودی پژوهش در زمینه بررسی همایش‌های رشته کتابداری یا سایر حوزه‌ها شناسایی شد، اما در زمینه متون کتابداری با توجه به اهداف پژوهش حاضر مطالعاتی وجود داشت که به برخی از آنها بر حسب تاریخ اشاره خواهد شد.

آذر کاتوزیان (۱۳۷۵) در بررسی گردهمایی‌های کتابداری از سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۷۵ دریافت که ۱۶ همایش در این مدت برگزار شده و از تعداد ۲۲۹ مقاله ارائه شده توسط ۱۶۶ نویسنده، موضوع "کتابخانه‌ها" بالاترین سهم را به خود اختصاص داده

است (۲۳).

سعید ملیح (۱۳۷۶) در بررسی موضوعی مقالات فارسی کتابداری طی سال‌های ۱۳۷۰-۱۳۷۴ اعلام داشت که در مقالات فارسی کتابداری موضوع "چاپ و نشر" در رتبه اول و سپس موضوعات "کتابداری و اطلاع‌رسانی"، و "نظام‌ها و فناوری اطلاعات" قرار دارند (۳۲).

آذر کاتوزیان (۱۳۷۸) به بررسی مقالات کتابداری و اطلاع‌رسانی مجلات فارسی طی سال‌های ۱۳۵۷ تا ۱۳۷۲ پرداخته و حاصل پژوهش نشان داد: در ۱۴۷ مجله فارسی مجموعاً ۹۴۲ مقاله کتابداری و اطلاع‌رسانی منتشر شده؛ انتشار مقالات از ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۳ سیر صعودی داشته است؛ ۲۴ درصد نویسندگان، ۴۸ درصد از سهم تألیف مقالات را دارا بودند؛ و موضوع کتابخانه‌ها بیشترین سهم را داشت (۲۴).

عباس حری (۱۳۷۸) در بررسی گرایش موضوعی آثار علمی و پژوهشی کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران تا سال ۱۳۷۷ دریافت که بین موضوعات "استفاده و خدمات"، "سازماندهی"، "فناوری"، و "مدیریت متون علمی کتابداری" در برخی موارد شباهت وجود دارد (۷).

سیمین نیازی (۱۳۸۰) در پژوهش گرایش موضوعی نشریات کتابداری و اطلاع‌رسانی در سال‌های ۱۳۴۷-۱۳۷۷ ضمن بررسی نشریات و مقالات کتابداری منتشر شده، مشخص ساخت سمت‌گیری موضوعی مقالات در حوزه‌هایی چون ارتباط اطلاعاتی، ذخیره و بازیابی رایانه‌ای، و فناوری

اطلاعات و ارتباطات طی سال‌های دهه هفتاد نشان‌دهنده تأثیر فناوری اطلاعات بر فعالیت‌های کتابداری است (۳۴).

گوپتا^۴ (۱۹۹۴) طی تحقیقی متون کتابداری منتشر شده بین سال‌های ۱۹۹۱-۱۹۹۴ اتیوپی را مورد سنجش قرار داده و میزان فعالیت نویسندگان آن کشور را از لحاظ تألیف منابع این حوزه بررسی کرده است. براساس تحقیق وی ۷۶ درصد متون کتابداری اتیوپی بین سال‌های ۱۹۶۷-۱۹۷۷ تولید شده، حدود ۳۰ درصد از متون نویسندگان نامشخص داشته، ۹۲ درصد نمونه‌ها دارای یک نویسنده هستند، و ۷۸ نویسنده مسئول تولید ۱۶۷ اثر بوده‌اند. متوسط تولید هر نویسنده ۲/۲ اثر بوده و برتری متون نیز با مقالات ادواری و گزارش‌ها بوده است (۳۶).

کیاما یاسوهیکو^۵ (۱۹۹۶) طی مقاله‌ای به بررسی گزارش‌ها و مقالات ارائه شده در همایش‌های خدمات اطلاع‌رسانی پزشکی در ژاپن پرداخته است. در این مقاله کلیه گزارش‌ها و مقالات براساس موضوع و نویسنده طبقه‌بندی شده است. نتایج تحقیق نشان داد که سخنرانان از توکیو و کتابخانه‌های شخصی پزشکی بودند و موضوع‌های اصلی عبارتند از: کتابسنجی، سیستم‌های اطلاع‌رسانی، و بازیابی اطلاعات؛ که البته در موضوع بازیابی اطلاعات با توجه به تغییرات فناوری در طول زمان تغییراتی حاصل شده است (۳۹).

لیبوییتس^۶ (۱۹۹۷) در پژوهشی دورنما گرایش‌های سیستم‌های خبره جهانی را طی

سه کنفرانس جهانی سال‌های ۱۹۹۱، ۱۹۹۴، و ۱۹۹۶ در کشورهای امریکا، پرتغال، و کره بررسی کرده و گرایش‌های اصلی مطرح شده در مقاله‌ها را چنین برشمرده است: عمده موضوعات سیستم‌های خبره جهانی، فناوری سیستم‌های خبره، و مدیریت سیستم‌های خبره بوده است (۳۷).

کیاما یاسوهیکو (۲۰۰۳) طی تحقیقی سخنرانان ۲۰ سال و شرکت‌کنندگان ۱۰ سال همایش‌های خدمات اطلاع‌رسانی پزشکی در ژاپن را مورد بررسی قرار داده که در آن شرکت‌کنندگان همایش‌ها طی مدت ده سال و سخنرانان در مدت بیست سال گذشته مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. تمام سخنرانان و شرکت‌کنندگان براساس نوع کتابخانه، محدوده جغرافیایی، جنس، و تعداد دفعات حضور در جلسات بررسی شدند. نتیجه پژوهش نشان داد که شرکت‌کنندگان از سراسر ژاپن بودند و سخنرانان کتابداران متخصصی بودند که در زمینه‌های موضوعی مختلف به ارائه مقاله پرداخته‌اند (۴۰).

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

یافته‌های مطالعه حاضر به ترتیب سؤالات پژوهش و از طریق ۷ جدول به شرح زیر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است:

۱. عنوان و مشخصات گردهمایی‌ها

با توجه به اطلاعات به دست آمده و معیار مطرح شده در بخش روش پژوهش و

4. Gupta

5. Kiyama Yasuhiko

6. LiebowitzJ

گردآوری اطلاعات، همایش‌های برگزار شده به دو بخش تقسیم شده‌اند: ۱) گردهمایی‌های برگزار شده از ابتدا تا پایان ۱۳۵۷، ۲) گردهمایی‌های برگزار شده از ۱۳۵۸ تا پایان خرداد ۱۳۸۵، که در ادامه به بررسی آنها خواهیم پرداخت.

۱.۱. گردهمایی‌های برگزار شده تا پایان ۱۳۵۷
 با توجه به جدول ۱، ملاحظه می‌شود که طی دوره مذکور شش گردهمایی کتابداری برگزار شده است (۲؛ ۱۱؛ ۵؛ ۱۹؛ ۱۱). نخستین همایش به مناسبت سال جهانی کتاب، با همت گروه کتابداری دانشگاه تهران و همیاری وزارتخانه‌های آموزش عالی، آموزش و پرورش، و کمیسیون ملی یونسکو برگزار شد.
 در پی آن وزارت فرهنگ و هنر، همایش دوم را در تالار رودکی برگزار کرد و نتایج

جلسات آن را که در کتابخانه مرکزی پارک شهر تشکیل شده بود، طی قطعنامه‌ای ۴۰ ماده‌ای به تصویب رسانید (۱۱؛ ۱۰؛ ۱۳).
 همایش‌های سوم و چهارم با تلاش دانشگاه تهران و اصفهان تشکیل شد (۲۶؛ ۱۲؛ ۲۸) و برگزاری دو گردهمایی طی سال ۱۳۵۶ حاصل همکاری سازمان مدارک علمی با کمیسیون ملی یونسکو، یونی‌سیست، و تلاش‌های سازمان فرهنگی آسیا بود (۱۰؛ ۱۰؛ ۲۷؛ ۳۲). همچنین خبر برگزاری همایش با عنوان «همایش فهرست‌نگاران کشور» در آبان ۱۳۵۷ منتشر شده بود که با توجه به شرایط سیاسی جامعه و اوج انقلاب اسلامی این امر محقق نشد (۱۲؛ ۹). براساس اطلاعات به دست آمده تشکیل همایش‌های این حوزه طی دوره مذکور جهت حصول اهدافی بدین شرح بوده است:
 تربیت کتابدار: که محور اصلی نخستین

جدول ۱. عناوین گردهمایی‌های برگزار شده تا پایان ۱۳۵۷

ردیف	محل برگزاری	عنوان گردهمایی	تاریخ برگزاری
۱	تهران	سمینار مسائل کتابدار برای آموزشگاه‌های کشور ^۷	۱۳۵۱
۲	تهران	نخستین کنگره انجمن‌های کتابخانه‌های عمومی کشور	۱۳۵۲
۳	تهران	مجمع بحث و مطالعه در باره مسائل کتابخانه‌های دانشگاهی	۱۳۵۴
۴	اصفهان	مجمع بحث و مطالعه در باره مسائل کتابخانه‌های دانشگاهی	۱۳۵۵
۵	تهران	سمینار سیاست علمی و فنی در کشور ^۸	اردیبهشت ۱۳۵۶
۶	تهران	مجمع منطقه‌ای کارشناسان درباره شبکه اطلاعات فرهنگی در آسیا	اسفند ۱۳۵۶

۷. این همایش در برخی منابع با عنوان «سمینار مسائل مربوط به کتابخانه‌های آموزشگاهی کشور» آمده است.

۸. به زبان انگلیسی و با عنوان "Unisist Seminar on the Development of Iranian National Science Information Policy" برگزار شده است.

همایش و اساس گردهمایی مورخ ۲۲ خرداد ۱۳۵۵ متخصصان رشته کتابداری در سطح کشور در دانشگاه اصفهان بود و در نخستین همایش تربیت کتابدار برای کتابخانه‌های آموزشگاهی مورد بحث قرار گرفت (۹: ۲۳؛ ۱۴: ۳؛ ۱۶: ۸ و ۱۹) و در دانشگاه اصفهان صاحب‌نظران این حرفه ضمن ارائه دیدگاه‌های خود درباره "کهاد کتابداری"، به بررسی و تصویب دروس، واحدها، و سرفصل‌های رشته کتابداری آن دانشگاه پرداختند (۲: ۴). البته تربیت کتابدار و اهمیت آن در همایش سوم نیز مورد توجه بود (۲۶: ۱۴؛ ۲۸: ۳۲-۴۷).

شناسایی و رفع نیاز کتابخانه‌های کشور: اتخاذ تدابیری از جمله تکمیل مجموعه؛ سازماندهی منابع؛ خدمت‌رسانی به مراجعان؛ ساختمان و تجهیزات؛ و مسائل مالی، اداری،

و اجرایی در کتابخانه‌ها هدف اصلی تشکیل گردهمایی دوم در ارتباط با کتابخانه‌های عمومی بود (۱۱: ۱۰؛ ۱۳).

اطلاعات و شبکه‌های اطلاع‌رسانی: بحث جدیدی بود که با همکاری سازمان‌های بین‌المللی همچون یونی‌سیست، یونسکو، و مؤسسات وابسته آن در ایران مطرح شد. بدین ترتیب پنجمین همایش که در سازمان برنامه و بودجه و به زبان انگلیسی برگزار شد، بر آن بود تا به اطلاعات و نقش آن در برنامه‌ریزی علمی و اقتصادی کشور بپردازد (۱۰: ۱۰-۱۲؛ ۲۲: ۹). ششمین گردهمایی در جست‌وجوی یافتن راه‌های ایجاد شبکه اطلاع‌رسانی فرهنگی در آسیا از طریق تنظیم اصطلاحنامه توسعه فرهنگی منطقه‌ای و ملی بود (۲۷).

جدول ۲. عناوین گردهمایی‌های برگزار شده در فاصله سال‌های ۱۳۵۸ تا پایان خرداد ۱۳۸۵

ردیف	محل برگزاری	عنوان گردهمایی	تاریخ برگزاری	تعداد مقاله
۱	تهران	سمینار بررسی مسائل و مشکلات مرکز مدارک علمی در رابطه با مسائل دکومانتاسیون، ضرورت‌ها و نیازهای کنونی	۱۳۵۸	۱۳
۲	مشهد	سمینار کتاب و کتابداری	۱۳۶۰	۱۲
۳	تهران	آرشیو فنی (گذشته، حال، آینده)	۱۳۶۵	۳
۴	تهران	نقش اطلاعات علمی و فنی در دفاع مقدس	۱۳۶۶	۶
۵	مشهد	اولین سمینار کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی	۱۳۶۷	۳۰
۶	تهران	سمینار تحقیق و توسعه	۱۳۶۸	۶
۷	تهران	کنفرانس تکنولوژی و اطلاعات	۱۳۶۹	۶
۸	تهران	اولین سمینار کاربردی مراکز و سازمان‌های پژوهش فرهنگی و اطلاع‌رسانی	۱۳۶۹	۱۲
۹	مشهد	اولین گردهمایی کتابداران دانشگاهی	۱۳۷۰	۲
۱۰	تهران	سمینار تخصصی کتابخانه‌های کودکان و نوجوانان	۱۳۷۱	۷
۱۱	اصفهان	دومین سمینار کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی: توسعه نظام مدیریت	۱۳۷۱	۱۹

ردیف	محل برگزاری	عنوان گردهمایی	تاریخ برگزاری	تعداد مقاله
۱۲	مشهد	دومین گردهمایی کتابداران دانشگاهی: نقش کتابخانه مرکزی در دانشگاه	۱۳۷۱	۵
۱۳	تهران	سمینار بررسی نقش اطلاع‌رسانی در تحقیق و توسعه	۱۳۷۲	۱۴
۱۴	مشهد	سومین گردهمایی کتابداران دانشگاهی: کتابخانه‌های مرکزی و پژوهش	۱۳۷۳	۱۳
۱۵	کرمان	سومین سمینار سراسری کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی	۱۳۷۳	۲۳
۱۶	بندرعباس	اولین سمینار کتابداران سازمان برنامه و بودجه	۱۳۷۴	۳
۱۷	تهران	چهارمین کنگره بین‌المللی کتابداران و اطلاع‌رسانان (کاملیس)	۱۳۷۴	۲۳
۱۸	مشهد	کنگره بین‌المللی کتاب و کتابخانه در تمدن اسلامی	۱۳۷۴	۱۴
۱۹	تهران	سمینار هفتادمین سال افتتاح رسمی کتابخانه مجلس شورای اسلامی	۱۳۷۴	۹
۲۰	کرمان	دومین سمینار کتابداران سازمان برنامه و بودجه	۱۳۷۵	۶
۲۱	تهران	چهارمین سمینار کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی	۱۳۷۵	۲۱
۲۲	تبریز	سومین همایش کتابداران سازمان برنامه و بودجه	۱۳۷۶	۵
۲۳	همدان	چهارمین همایش کتابداران سازمان برنامه و بودجه	۱۳۷۷	۸
۲۴	مشهد	همایش کاربرد و توسعه فهرست‌های رایانه‌ای در کتابخانه‌های ایران	۱۳۷۸	۲۱
*	تهران	پنجمین همایش کتابداران سازمان برنامه و بودجه	۱۳۷۸	-
۲۵	تهران	اولین همایش نقش اطلاع‌رسانی در توسعه فرهنگی	۱۳۷۹	۲۲
۲۶	تهران	اولین همایش سراسری بررسی وضعیت آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی	۱۳۷۹	۵
۲۷	تهران	سمینار مقدماتی نسخه‌های خطی	۱۳۷۹	۱۰
۲۸	تهران	پنجمین همایش سراسری کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی: بهره‌وری در کتابداری و اطلاع‌رسانی	۱۳۷۹	۲۴
۲۹	تهران	دومین همایش سراسری به سوی کتابخانه‌های دیجیتالی: تغییر یا تحول کتابخانه‌های سنتی	۱۳۸۰	۸
۳۰	مشهد	همایش راهکارهایی برای توسعه و بهبود خدمات در کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مراکز اسناد	۱۳۸۰	۱۹
۳۱	تهران	دومین گردهمایی نقش اطلاع‌رسانی در توسعه فرهنگی	۱۳۸۰	۱۷
۳۲	یزد	ششمین همایش کتابداران سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	۱۳۸۰	۱۲
۳۳	تهران	سومین همایش سراسری اینترنت و کاربرد آن در کتابخانه	۱۳۸۱	۹
۳۴	تهران	چهارمین همایش سراسری کتابخانه‌های دانشگاهی در ایران: تنگناها، مسائل و مشکلات	۱۳۸۲	۱۵
۳۵	رشت	هفتمین همایش کتابداران سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	۱۳۸۲	۸
۳۶	اصفهان	ششمین همایش ملی کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی با تکیه بر نظام‌های نوین اطلاع‌رسانی و پژوهش‌های پزشکی	۱۳۸۳	۱۶

* به علت آنکه کارگاه آموزشی بود در شمار سمینارها نیامد ولی جهت حفظ ترتیب پیاپی همایش‌ها ذکر شده است.

ردیف	محل برگزاری	عنوان گردهمایی	تاریخ برگزاری	تعداد مقاله
۳۷	تهران	پنجمین همایش سراسری دروس کتابداری، محیط حرفه‌ای، دیدگاه انتقادی	۱۳۸۳	۷
۳۸	مشهد	همایش آموزش استفاده کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی	۱۳۸۳	۲۷
۳۹	اصفهان	هشتمین همایش کتابداران سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	۱۳۸۳	۱۴
۴۰	تهران	ششمین همایش سراسری کتابخانه‌ها، ورود فناوری‌های جدید اطلاعاتی: مقاومت یا سازگاری	۱۳۸۴	۹
۴۱	شیراز	نهمین همایش کتابداران سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور	۱۳۸۵	۱۴
۴۲	تهران	هفتمین همایش سراسری کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه الزهراء (س): کتابدار و اطلاع‌رسان اخلاق، تجربه، تخصص	۱۳۸۵	۹
۴۳	اصفهان	اولین همایش سراسری دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی	۱۳۸۵	۱۳

۲.۱. گردهمایی‌های برگزار شده از ۱۳۵۸ تا پایان خرداد ۱۳۸۵^۹

پس از پیروزی انقلاب در فاصله سال‌های ۱۳۵۸ تا پایان خرداد ۱۳۸۵ شاهد برگزاری تعداد ۴۳ گردهمایی هستیم که جدول ۲ معرف اطلاعات آنهاست.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول ۲، متولیان برگزاری ۵۱ درصد از ۴۳ همایش این دوره سازمان‌ها و وزارتخانه‌ها هستند که به تنهایی یا با همکاری یکدیگر ۲۲ نشست تخصصی را برگزار کرده‌اند. بین آنها سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، با برگزاری همایش‌های متعدد، ۳۶ درصد از سهم این گروه را به خود اختصاص داده است. کتابخانه‌های مرکزی و گروه‌های کتابداری دانشگاه‌ها نیز از جمله بانیان برگزاری

گردهمایی‌های کتابداری بودند که با برگزاری ۱۳ همایش دانشگاهی ۳۰ درصد از مسئولیت گردهمایی متخصصان این رشته را عهده‌دار شده‌اند. نسل جوان این حوزه یعنی انجمن دانشجویی دانشجویان دانشگاه الزهراء و علوم پزشکی اصفهان سومین گروهی هستند که از سال ۱۳۷۹ با سازماندهی و اداره ۸ همایش دانشجویی سهمی ۱۹ درصدی از تشکیل همایش‌ها را به خود اختصاص داده و در شمار برگزارکنندگان اجتماعات تخصصی حوزه کتابداری قرار گرفته‌اند.

اطلاعات جدول ۲ حاکی از آن است که محل تشکیل ۵۱ درصد این همایش‌ها، یعنی ۲۲ گردهمایی، شهر تهران بوده است. سپس مشهد با برگزاری ۹ همایش و اصفهان با ۴ گردهمایی به ترتیب ۱۲ و ۹ درصد از میزبانی نشست‌های تخصصی کتابداری را عهده‌دار

۹. هیچ یک از نشست‌های علمی - تخصصی انجمن کتابداران به دلیل آنکه با تعریف عملیاتی این پژوهش تطبیق نداشت جزء همایش‌های معرفی شده منظور نشد، ولی اطلاعات لازم گردآوری شده و احتمال بررسی و انتشار آن در آینده وجود دارد.

شدند. کرمان با ۲ گردهمایی ۵ درصد؛ و شهرهای بندرعباس، تبریز، همدان، یزد، رشت، و شیراز هرکدام با یک همایش از جمله دیگر میزبانانی هستند که ۲/۳ درصد از این سهم را کسب کرده‌اند. لازم به ذکر است که شش شهر اخیر پذیرای گردهمایی‌های سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور بوده‌اند.

برگزاری ۴ گردهمایی در هریک از سال‌های ۱۳۷۴، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، و ۱۳۸۳ بیانگر سال‌های شاخص دوره مورد بررسی مندرج در جدول ۲ است. برگزاری ۳ همایش در سال‌های ۱۳۷۱ و ۱۳۸۵ و سالانه ۲ گردهمایی طی سال‌های ۱۳۶۹، ۱۳۷۳، ۱۳۷۵، و ۱۳۸۲ حاکی از آن است که متخصصان این رشته طی ۱۰ سال از دوره مورد بررسی توانسته‌اند ۷۰ درصد همایش‌های تخصصی را سازماندهی و برگزار کنند.

جدول ۲ همچنین مبین برگزاری گردهمایی‌های پیاپی است. بیشترین "نظم سالانه برگزاری" در همایش‌های انجمن علمی - دانشجویی دانشگاه الزهرا دیده می‌شود. پس از آن سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی با وقفه‌هایی طی سه سال ۱۳۷۹، ۱۳۸۱، و ۱۳۸۴ مجری برگزاری همایش‌های سالیانه کتابداری بوده است. اما فاصله همایش‌های پی‌درپی دانشگاهی اعم از علوم پزشکی ایران و سایر دانشگاه‌ها پیرو نظم خاصی نیست.

از بررسی همایش‌ها مشاهده شده که مدیریت و اداره ۸۱ درصد همایش‌ها طی تشکیل جلسات عمومی بوده و حدود ۱۹ درصد گردهمایی‌ها (۸ همایش) با ترکیبی از دو روش جلسات عمومی همراه با تشکیل

گروه‌های تخصصی یا میزگردهای موضوعی اداره شده‌اند. شاخص‌ترین همایش‌هایی که با روش ترکیبی اداره شده‌اند عبارتند از: «نخستین سمینار کاربردی مراکز و سازمان‌های پژوهش فرهنگی و اطلاع‌رسانی» (۲۹: ۱۶)، «کنگره بین‌المللی کتاب و کتابخانه در تمدن اسلامی» (۲۰: ۱۳۲؛ ۲۱: بیست و چهارم)، و «سمینار مقدماتی نسخه‌های خطی» (۱۵: ۵؛ ۱۷: ۱۱۳ - ۱۱۵).

همچنین همزمان با برگزاری ۱۹ درصد از همایش‌ها، برنامه‌های جانبی گوناگونی همچون نمایشگاه فعالیت‌های مراکز اطلاع‌رسانی (۵: ۱۱۳؛ ۲۹: ۱۶)، نرم‌افزارهای کتابداری (۳: ۴؛ ۲۵: ۱۳۶؛ ۳۳: ۱۱۹ - ۱۲۰)، تشکیل کارگاه‌های مرمت و جلدسازی (۱۵: ۱۱؛ ۱۷: ۱۱۵)، تجهیزات ایمنی کتابخانه‌ها (۳۱: ۱۱)، و یا لوازم و تجهیزات کتابخانه (۶: ۲۲۵ - ۲۲۶) برقرار بوده و جلسات پرسش و پاسخ در بیشتر نشست‌ها پیش‌بینی و اجرا شده است.

به جز پنجمین همایش کتابداران سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، که در واقع کارگاه آموزشی برنامه‌نویس برای کارکنان آن سازمان بود، و نه همایش (۱۸)، در گردهمایی‌های بعدی این سازمان علاوه بر جلسات عمومی شاهد تشکیل کارگاه‌های آموزشی نیز هستیم (۳۰: ۱۲؛ ۳۱: ۱۱).

شیوه ارائه مقالات در ۹۱ درصد گردهمایی‌ها شفاهی بوده و نخستین بار در «پنجمین همایش سراسری کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی» بود که علاوه بر ارائه شفاهی، بخشی از مقالات به صورت پوستر در اختیار شرکت‌کنندگان قرار گرفت (۱):

۲؛ ۵: ۱۰۹). این روش در ۲ همایش دیگر و بالاخره، در همایش سراسری دانشجویان کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی اصفهان (۱۳۸۵) نیز ادامه یافت (۸: خ).

از بین ۴۳ گردهمایی معرفی شده در جدول ۲ شرکت کنندگان همایش‌های «چهارمین کنگره بین‌المللی کتابداران و اطلاع‌رسانان مسلمان (کاملیس)»، «کنگره بین‌المللی کتاب و کتابخانه در تمدن اسلامی»، و «نخستین همایش نقش اطلاع‌رسانی در توسعه فرهنگی» علاوه بر متخصصان ایرانی شاهد ارائه مقاله توسط سخنرانان غیرایرانی نیز هستیم.

در مدت ۲۸ سال مورد بررسی شاهد ارائه ۵۳۹ مقاله هستیم که ۳۹ درصد آنها، یعنی ۲۱۰ مقاله، طی ۴ سال، یعنی $\frac{1}{7}$ این دوره، ارائه شده است. سال ۱۳۸۳ با ۶۴ مقاله در صدر چهار سال مذکور قرار گرفته، پس از آن سال‌های ۱۳۷۹ با ۶۱ مقاله؛ ۱۳۸۰ با ۵۶ مقاله؛ و ۱۳۷۴ با ۴۹ مقاله جایگاه دوم تا چهارم را از آن خود کرده‌اند.

همان‌طور که گذشت ۵۳۹ مقاله حاصل ۴۳ همایش کتابداری است که میانگین آن

۱۳ مقاله می‌باشد. بدین ترتیب ۲۰ همایش جایگاهی بالاتر از حد نصاب به خود اختصاص داده‌اند و از این دیدگاه «اولین همایش کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی» با ۳۰ مقاله، «همایش آموزش استفاده‌کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی» با ۲۷ مقاله، و «پنجمین همایش سراسری کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی» با ۲۴ مقاله در رتبه‌های اول تا سوم قرار گرفته‌اند و ارائه مقاله در هریک از آنها بین ۱/۸ تا ۲ برابر میانگین مذکور است.

جدول ۳ مبین تقسیم‌بندی سال‌های ۱۳۵۸ تا پایان خرداد ۱۳۸۵ به ۴ مقطع ۷ ساله است. تعداد ۲ همایش با ۲۵ مقاله طی سال‌های اولین مقطع (۱۳۵۸-۱۳۶۴) کمترین فعالیت را در این مدت نشان می‌دهد. البته ۵ سال (۱۳۶۱ و ۱۳۵۹-۱۳۶۴) که طی آنها هیچ همایشی برگزار نشده، در این مقطع قرار دارد که مسائل سیاسی کشور و بروز جنگ تحمیلی را می‌توان از عوامل اصلی این امر دانست.

جدول ۳. تعداد و درصد مقاله‌ها و گردهمایی‌ها

بر اساس تقسیمات دوره‌ای در فاصله سال‌های ۱۳۵۸ تا پایان خرداد ۱۳۸۵

دوره	تعداد سمینار	درصد سمینار	تعداد مقاله	درصد مقاله
۱۳۶۴-۱۳۵۸	۲	۴/۶	۲۵	۵
۱۳۷۱-۱۳۶۵	۱۰	۲۳	۹۶	۱۸
۱۳۷۸-۱۳۷۲	۱۲	۲۸	۱۶۰	۳۰
۱۳۸۵-۱۳۷۹	۱۹	۴۴	۲۵۸	۴۸
جمع	۴۳	۱۰۰	۵۳۹	۱۰۰

برابر شدن تعداد گردهمایی‌ها و رشد تعداد مقاله‌ها را تا ۴ برابر نشان می‌دهد. سیر صعودی تعداد همایش‌ها و مقالات در مقاطع بعدی تا ۱/۵ برابر نیز بیانگر تلاش روزافزون کتابداران در این خصوص است. آخرین مقطع (۱۳۷۹-۱۳۸۵) میزان ۴۴ درصد برگزاری همایش‌ها و ۴۸ درصد از سهم مقالات را به خود اختصاص داده و در این مدت شاهد ارائه مقاله به میزان ۴ برابر میانگین دوره‌ها (تعداد مقالات تقسیم بر

تعداد دوره‌ها) هستیم که شامل ۶۵ مقاله است.

۲. مقالات ارائه شده در گردهمایی‌ها بر اساس موضوع

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود بالاترین سهم موضوعی مقالات ارائه شده در همایش‌های کتابداری از آن موضوع «خدمات اطلاع‌رسانی» با ۶۳ مقاله است. افزایش تعداد مقالات این موضوع طی مدت

جدول ۴. تعداد مقالات ارائه شده در گردهمایی‌ها

بر حسب موضوع و سال در فاصله سال‌های ۱۳۵۸ تا پایان خرداد ۱۳۸۵

موضوع‌ها	دوره					درصد
	۱۳۵۸-۱۳۶۴	۱۳۶۵-۱۳۷۱	۱۳۷۲-۱۳۷۸	۱۳۷۹-۱۳۸۵	جمع	
اطلاعات و اطلاع‌رسانی	۲	۷	۱۲	۱۵	۳۶	۷
منابع اطلاعاتی	۳	۸	۱۶	۱۷	۴۴	۸
تاریخ، پژوهش و فلسفه اطلاع‌رسانی / کتابداری	۲	۳	۵	-	۱۰	۲
برنامه‌ریزی و مدیریت اطلاع‌رسانی / کتابداری	۱	۱۲	۹	۱۶	۳۸	۷
ساختمان و تجهیزات و حرفه اطلاع‌رسانی / کتابداری	۲	۱	۳	۴	۱۰	۲
کارکنان اطلاع‌رسانی / کتابداری	-	۲	۴	۱۳	۱۹	۴
آموزش اطلاع‌رسانی / کتابداری	-	۲	۱۸	۳۴	۵۴	۱۰
مجموعه‌سازی و امانت اطلاع‌رسانی / کتابداری	۱	۹	۱۰	۱۳	۳۳	۶
سازماندهی مواد اطلاعاتی	۴	۴	۱۰	۸	۲۶	۵
ذخیره و بازیابی اطلاعات	۱	۷	۱۴	۳۲	۵۴	۱۰
نظام‌های اطلاع‌رسانی	۱	۹	۱۷	۱۸	۴۵	۸
کتابخانه‌ها	۴	۱۵	۱۴	۱۷	۵۰	۹
خدمات اطلاع‌رسانی	۲	۷	۱۵	۳۹	۶۳	۱۲
استفاده از اطلاعات	۲	۵	۱۲	۳۱	۵۰	۹
آرشیو	-	۴	۱	۲	۷	۱
جمع	۲۵	۹۶	۱۶۰	۲۵۸	۵۳۹	۱۰۰

بررسی افزایش ۱۹/۵ برابری آن را از مقطع اول تا چهارم (۱۳۵۸-۱۳۶۴ و ۱۳۷۹-۱۳۸۵) سیر تحول قابل توجهی را نشان می‌دهد. دو موضوع «آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی» و «ذخیره و بازیابی اطلاعات» هریک با ۵۴ مقاله در مجموع ۲۰ درصد سهم مقالات را به خود اختصاص داده‌اند و علی‌رغم آنکه این دو موضوع هریک با اختلاف چهار مقاله در رتبه دوم قرار دارند، اما هر کدام، از مقطع اول به چهارم، (۱۳۵۸-۱۳۶۴ و ۱۳۷۹-۱۳۸۵) به ترتیب ۳۴ و ۳۲ برابر شده است که افزایش قابل توجهی است و می‌توان آن را ناشی از ورود فناوری‌های جدید و توجه بیشتر به آموزش کتابداری و تجدیدنظر در آن دانست. موضوعات «کتابخانه‌ها» و «استفاده از اطلاعات» نیز هریک با ۵۰ مقاله سومین رتبه موضوعی را به خود اختصاص داده‌اند. روند رشد در موضوع «استفاده از اطلاعات» افزایش دو برابری تعداد مقالات هر دوره را در مقایسه با دوره قبل نشان می‌دهد، ولی رشد تعداد مقاله‌ها در موضوع «کتابخانه‌ها» تنها در مقایسه سال‌های دوم و اول رشد چهار برابری داشته و در سایر مقاطع روند

کندی را پشت سر گذاشته است. «نظام‌های اطلاع‌رسانی» با ۴۶ مقاله، «منابع اطلاعاتی» با ۴۴ مقاله، و بالاخره «برنامه‌ریزی و مدیریت کتابداری / اطلاع‌رسانی» با ۳۸ مقاله سه موضوعی هستند که از مراتب قابل توجهی در جدول ۴ برخوردارند و در کنار موضوع‌های رتبه اول تا سوم بالاتر از حد نصاب میانگین موضوعات (کل مقالات تقسیم بر تعداد موضوعات) که ۳۶ مقاله است، قرار دارند.

اگر چه در قریب به اتفاق موضوع‌ها، طی مقاطع مورد بررسی، روند رشد ملاحظه می‌شود، اما موضوع‌های «تاریخ، پژوهش، و فلسفه اطلاع‌رسانی» و «سازماندهی مواد اطلاعاتی» در آخرین مقطع حرکت نزولی داشته‌اند. کمترین سهم موضوعی با ۷ مقاله به موضوع «آرشیو» تعلق دارد.

تمرکز بر موضوعی خاص و پرهیز از پراکندگی مباحث مورد بررسی در همایش‌های سال‌های اخیر انسجام گردهمایی‌ها را به همراه داشته است.

نگاهی به موضوع همایش‌ها نشان می‌دهد، محور برخی از آنها تاریخچه، عملکرد، و یا

جدول ۵. تعداد و درصد مقالات ارائه شده بر اساس نویسندگان

در گردهمایی‌های سال‌های ۱۳۵۸ تا پایان خرداد ۱۳۸۵

نویسندگان		تعداد مقاله	درصد
انفرادی	ایرانی	۴۳۸	۸۱/۲
	غیرایرانی	۱۹	۳/۵
گروهی		۸۲	۱۵/۲
جمع		۵۳۹	۱۰۰

داشته‌اند و در گروه اول قرار می‌گیرند.

سهم تألیف ۸۱/۳ درصد مقالات به ۳۰۹ نفر از نویسندگان انفرادی ایرانی تعلق دارد که با ارائه یک الی یازده مقاله در انتقال اطلاعات خود تلاش کرده‌اند. همچنین حضور برخی از این نویسندگان به عنوان همکار در گروه دوم ملاحظه شد که این بخش از تألیف آنان در گروه دوم محاسبه گردید.

جدول ۶ بیانگر میزان مقالات ارائه شده نویسندگان ایرانی به صورت انفرادی است که به تفکیک تعداد مقالات و نویسندگان تنظیم شده است.

همان‌طور که در جدول ۶ ملاحظه می‌شود ۲۴۶ نویسنده، یعنی ۸۰ درصد نویسندگان انفرادی، هر کدام با تألیف یک مقاله ۰/۲۲ درصد سهم تألیف این گروه و ۰/۱۸ درصد از کل مقالات را از آن خود کرده‌اند. این

مسائل یک کتابخانه است که «سمینار هفتادمین سال افتتاح رسمی کتابخانه مجلس» و یا «سمینار بررسی مسائل و مشکلات مرکز مدارک علمی» نمونه‌هایی از آن است.

دقت در موضوع‌های رتبه اول تا ششم عنایت متخصصان این حوزه را به لزوم هماهنگی با فناوری اطلاعات و یافتن راهکارهایی مناسب طی نشست‌های تخصصی نشان می‌دهد.

۳. مقالات ارائه شده در گردهمایی‌ها براساس نویسندگان

اطلاعات جدول نشان می‌دهد که نویسندگان ۵۳۹ مقاله ارائه شده در همایش‌ها به دو گروه تقسیم می‌شوند: الف) نویسندگان انفرادی که به تنهایی مسئولیت تألیف مقاله را عهده‌دار بودند؛ ب) آنها که حاصل کار گروهی دو، سه، و یا چند نفری خود را در همایش‌ها ارائه کرده‌اند. البته مؤلفان غیرایرانی نیز هر کدام با ارائه یک مقاله به صورت انفرادی، در همایش‌ها شرکت

جدول ۶. تعداد و درصد مقالات انفرادی ارائه شده توسط نویسندگان ایرانی

تعداد مقالات انفرادی ارائه شده در گردهمایی‌ها	نویسندگان انفرادی ایرانی	
	درصد	تعداد
۱۱	۰/۳	۱
۹	۰/۳	۱
۷	۰/۶	۲
۶	۰/۶	۲
۵	۱/۲	۴
۴	۰/۹	۳
۳	۴/۵	۱۴
۲	۱۱/۶	۳۶
۱	۸۰	۲۴۶
جمع: ۴۳۸	۱۰۰	۳۰۹

در حالی است که ۶۳ نفر بقیه (۲۰ درصد مؤلفان) با ۱۹۲ مقاله، ۴۴ درصد سهم تألیف اولین دسته و ۳۶ درصد از کل مقاله‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

۱۹ نویسنده انفرادی غیرایرانی هریک با ارائه یک مقاله در همایش‌ها شرکت داشته‌اند و ۳/۵ درصد سهم تألیف را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۷ معرف میزان فعالیت نویسندگان گروهی است. براساس اطلاعات جدول، دسته دوم نویسندگان به ۵۹ گروه دو نفره، ۲۱ گروه سه نفره، و ۱ گروه بیش از سه نفر تقسیم می‌شوند که با تعداد ۸۲ مقاله، ۱۵/۲ درصد سهم تألیف از ۵۳۹ مقاله ارائه شده را برعهده داشتند. برخی از مقاله‌های آنان حاصل پژوهش یا کار گروهی دانشجویان و تعدادی نتیجه تلاش دانشجویان با مدد استادان خود بوده که در ۱۸ همایش، یعنی ۴۲ درصد کل گردهمایی‌ها، ارائه شده است و قریب به اتفاق این گردهمایی‌ها دانشگاهی یا دانشجویی بوده است. بالاترین سهم ارائه مقاله‌های مشترک با تعداد ۱۱ مقاله، ۱۳ درصد از مقالات گروهی است.

که به «پنجمین همایش سراسری کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی» تعلق دارد. پس از آن «همایش سراسری دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی» و «همایش آموزش استفاده‌کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی» به ترتیب ۱۱ و ۹/۵ درصد سهم ارائه مقاله‌های مشترک را به خود اختصاص داده‌اند.

نتایج

در فاصله سال‌های ۱۳۴۵-۱۳۸۵ تعداد ۴۹ همایش کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران برگزار شده است. براساس اطلاعات به‌دست آمده در مورد گردهمایی‌ها، سال‌های مذکور به دو دوره تقسیم شد. دوره اول: سال‌های ۱۳۴۵-۱۳۵۷؛ و دوره دوم: سال‌های ۱۳۵۸ تا پایان خرداد ۱۳۸۵ که نتایج حاصل به شرح زیر است:

دوره اول: سال‌های ۱۳۴۵-۱۳۵۷

- برگزاری ۶ گردهمایی نتیجه تلاش کتابداران این دوره است؛

- در برگزاری $\frac{1}{3}$ همایش‌های این دوره، همکاری سازمان‌های بین‌المللی همچون کمیته ملی یونسکو و یونی‌سیست با متولیان

جدول ۷. تعداد و درصد مقالات ارائه شده توسط نویسندگان گروهی ایرانی

تعداد مقالات	نویسندگان گروهی		
	درصد گروه	تعداد گروه	اعضای گروه
۲	۱/۲	۱	دو نفره
۱	۷۱/۶	۵۸	سه نفره
۱	۲۶	۲۱	بیش از سه نفر
۱	۱/۲	۱	جمع
۸۲	۱۰۰	۸۱	

دانشگاهی و سازمان‌های داخلی ملاحظه شد که این همکاری به برگزاری یکی از همایش‌ها به زبان انگلیسی منجر شد؛ و

- تربیت کتابدار، شناسایی و رفع نیاز کتابخانه‌های کشور، و اطلاعات و اطلاع‌رسانی اهداف اصلی ۶ همایش برگزار شده در این مقطع زمانی بوده است.

دوره دوم: سال‌های ۱۳۵۸ - پایان خرداد

۱۳۸۵

- برگزاری ۴۳ گردهمایی و ارائه ۵۳۹ مقاله در این دوره؛

- ۵۱ درصد همایش‌ها توسط سازمان‌ها و وزارتخانه‌ها، و ۴۹ درصد بقیه به وسیله دانشگاه‌ها (اعم از گروه‌های کتابداری، کتابخانه‌های مرکزی، و دانشجویان کتابداری) برگزار شده است. سهم ۳۶ درصدی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور از ۵۱ درصد همایش‌های سازمان‌ها و وزارتخانه‌ها قابل توجه است و نشان‌دهنده آن است که این سازمان عنایت خاصی به پیشرفت پژوهش‌های حوزه کتابداری و رفع مسائل و نیازهای کتابخانه‌های خود در سطح شهرستان‌ها دارد. همچنین شاید حاکی از توانایی‌های مالی آن سازمان در برگزاری این گردهمایی‌ها باشد. برگزاری ۱۹ درصد همایش‌های دانشگاهی دوره حاضر توسط دانشجویان، توجه نسل جوان این رشته را به مباحث کتابداری روز، تبادل اندیشه، و کسب تجربه بیشتر نشان می‌دهد.

- شهرهای تهران، مشهد، و اصفهان به ترتیب میزبان ۵۱، ۱۲، و ۹ درصد همایش‌ها بوده‌اند. این در حالی است که از بین ده شهر

میزبان گردهمایی‌ها بجز کرمان، شش شهر بندرعباس، تبریز، همدان، یزد، رشت، و شیراز هر کدام با یک همایش تنها پذیرای گردهمایی‌های سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور بوده‌اند و سایر شهرها در این زمینه فعالیت نداشته‌اند؛

- طی ۵ سال (۱۳۵۹ و ۱۳۶۱-۱۳۶۴)

هیچ همایشی برگزار نشده که می‌توان جنگ تحمیلی را عامل اصلی آن دانست. نتایج این تحقیق می‌تواند در بررسی‌های مربوط به آثار و عوارض جنگ‌ها بر فعالیت‌های فرهنگی مورد استناد قرار گیرد؛

- سال‌های ۱۳۷۴، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، و ۱۳۸۳، هریک با برگزاری ۴ همایش، سال‌های شاخص این دوره هستند؛

- ۷۰ درصد همایش‌های این دوره طی ۱۰ سال (۱۳۶۹، ۱۳۷۱، ۱۳۷۳-۱۳۷۵، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، و ۱۳۸۵) برگزار شده است؛

- برگزاری گردهمایی‌های پی‌درپی با نظم سالانه توسط انجمن علمی-دانشجویی کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه الزهرا و همایش‌های پی‌پی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، در کنار گردهمایی‌های دانشگاهی پی‌درپی یکی از مشخصات همایش‌های این دوره است. دقت در گردهمایی‌های پی‌پی توجه به طرح مباحث ضروری روز این رشته را نشان می‌دهد و برگزاری منظم همایش‌ها همگامی بیشتر با مباحث جدید و رفع نیازهای حرفه‌ای حوزه کتابداری را به دنبال خواهد داشت؛

- ۸۱ درصد همایش‌ها با تشکیل جلسات عمومی و ۱۹ درصد با روش ترکیب جلسات

عمومی و گروه‌های تخصصی یا میزگردهای موضوعی اداره شده، این در حالی است که در برخی همایش‌ها علاوه بر جلسات عمومی، کارگاه آموزشی نیز تشکیل شده است؛

- شیوه‌آرائه مقالات در ۹۱ درصد گردهمایی‌ها شفاهی بوده و نخستین بار در «پنجمین همایش سراسری کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی» علاوه بر آرائه شفاهی، بخشی از مقالات به صورت پوستر در اختیار شرکت‌کنندگان قرار گرفت. عنایت به آرائه مقالات به صورت پوستر، تشکیل میزگردهای موضوعی، و کارگاه‌های آموزشی در گردهمایی‌ها می‌تواند مبین جهت‌گیری برگزارکنندگان همایش‌ها به سوی طرح مباحث تخصصی با بهره‌گیری از شیوه‌های متفاوت باشد؛

- ۳۹ درصد از ۵۳۹ مقاله طی مدت ۴ سال (۱۳۷۴، ۱۳۷۹، ۱۳۸۰، و ۱۳۸۳)، یعنی $\frac{1}{4}$ این مقطع، ارائه شده که از این لحاظ سال ۱۳۸۳ با ۶۴ مقاله در صدر قرار دارد؛

- نتیجه تقسیم سال‌های دوره دوم (۱۳۵۸-۱۳۸۵) به ۴ مقطع زمانی مبین سیر صعودی گردهمایی‌ها در مقطع دوم تا حد ۵ برابر و تعداد مقاله‌ها تا ۴ برابر است. این افزایش تا حد ۱/۵ برابر در مقاطع بعدی بیانگر تلاش روزافزون کتابداران است. آخرین مقطع (۱۳۷۹-۱۳۸۵) ۴۴ درصد برگزاری همایش‌ها و ۴۸ درصد از سهم مقالات را به خود اختصاص داده و در این مدت شاهد آرائه مقالات به میزان ۴ برابر میانگین دوره‌ها (تعداد مقالات تقسیم بر تعداد دوره‌ها) هستیم که شامل ۶۵ مقاله است. می‌توان اتمام جنگ

تحمیلی، آغاز بازسازی، و لزوم رسیدگی به کاستی‌های ایجاد شده را در رشد قابل توجه همایش‌ها و مقالات مقطع دوم؛ همچنین آغاز حضور دانشجویان و برگزاری گردهمایی‌های دانشجویی را در شاخص شدن فعالیت‌های مقطع چهارم مؤثر دانست؛

- موضوع «خدمات اطلاع‌رسانی» با ۶۳ مقاله بیشترین، و موضوع «آرشیو» با ۷ مقاله کمترین سهم مقالات را داراست؛

- «ذخیره و بازیابی اطلاعات» و «آموزش اطلاع‌رسانی و کتابداری» موضوع‌های رتبه دوم و «کتابخانه‌ها» به همراه «استفاده از اطلاعات» در مقام سوم قرار گرفته‌اند؛

- تمرکز بر موضوعی خاص و پرهیز از پراکندگی مباحث مورد بررسی در همایش‌های سال‌های اخیر انسجام گردهمایی‌ها را به دنبال داشته است؛

- نویسندگان ۵۳۹ مقاله ارائه شده در گردهمایی‌ها به دو دسته انفرادی و گروهی ایرانی و غیرایرانی انفرادی تقسیم می‌شوند؛

- ۳/۵ درصد از سهم تألیف مقالات به نویسندگان غیر ایرانی تعلق دارد؛

- ۱۵/۲ درصد مقاله‌ها را (۱۸۵ نفر) نویسندگان گروهی ارائه کرده‌اند؛ و

- ۸۱/۳ درصد مقالات توسط نویسندگان

انفرادی ایرانی ارائه شده، از این میان ۲۰ درصد آنان (۳۶ نفر) با ۱۹۲ مقاله ۴۴ درصد سهم تألیف این گروه (نویسندگان انفرادی ایرانی) را به خود اختصاص داده که ۳۶ درصد سهم تألیف کل مقالات است. این امر حاکی از فعالیت یک گروه محدود و فعالیت کم‌رنگ‌تر سایر متخصصان این حوزه است.

پیشنهادها

- با عنایت به تعداد دانشگاه‌ها در سطح کشور، نقش پیشتاز آنها در عرصه علم و پژوهش و همچنین بند دوم نتایج حاصل از دوره دوم (سال‌های ۱۳۵۸ تا پایان خرداد ۱۳۸۵) پیشنهاد می‌شود مجامع کتابخانه‌ای دانشگاه‌ها و متخصصان حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در جایگاه صاحبان اندیشه این رشته جهت برگزاری همایش و ارائه مقاله شرکت فعال‌تری داشته باشند؛

- با توجه به بند سوم نتایج حاصل از دوره دوم (سال‌های ۱۳۵۸ تا پایان خرداد ۱۳۸۵) پیشنهاد می‌شود متخصصان این حوزه در سطح کشور به‌خصوص شهرهای بزرگ دانشگاهی حضور فعال‌تری جهت میزبانی همایش‌ها داشته باشند؛

- پیشینه‌های ذکر شده در مقاله نشان می‌دهد که در زمینه بررسی همایش‌های این حوزه در سطح ملی و بین‌المللی مطالعه چندانی صورت نگرفته، لذا انجام پژوهش‌هایی در این زمینه پیشنهاد می‌شود؛ و

- بند دوازدهم از نتایج حاصل از دوره دوم (سال‌های ۱۳۵۸ تا پایان خرداد ۱۳۸۵) حاکی از لزوم عنایت بیشتر به موضوع «آرشیو» در گردهمایی‌های آینده است.

منابع

۱. اسدی کرگانی، فاطمه. *بهره‌وری در کتابداری و اطلاع‌رسانی: همایش سراسری کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی ۹-۱۱ مهر ۱۳۷۹*. تهران: نشر کتابدار، ۱۳۸۰.
۲. افشار، ایرج. کتابشناس و مؤلف. تهران.

مصاحبه. مرداد ۱۳۸۵.

۳. «برپایی نمایشگاهی از فعالیتهای اطلاع‌رسانی داخلی کنگره کاملیس ۴». ویژه‌نامه کاملیس ۴ (۳۰ خرداد ۱۳۷۴).

۴. تیموری، مرتضی. رئیس سابق کتابخانه مرکزی دانشگاه اصفهان و مدیر کتابخانه مرکزی شهرداری اصفهان. اصفهان. مصاحبه. مرداد ۱۳۸۵.

۵. حاجی زین العابدینی، محسن. «سمینار سراسری کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی ۱۱-۹ مهرماه ۱۳۷۹». *فصلنامه کتاب*، دوره یازدهم، ۴ (زمستان ۱۳۷۹): ۱۰۸-۱۱۳.

۶. همو. «ششمین همایش ملی کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی با تکیه بر نظام‌های نوین اطلاع‌رسانی و پژوهش پزشکی (اصفهان ۱۰-۱۱ اردیبهشت ۱۳۸۲)». *فصلنامه کتاب*، دوره پانزدهم، ۱ (بهار ۱۳۸۳): ۲۲۲-۲۲۶.

۷. حری، عباس. «بررسی گرایش موضوعی آثار علمی و پژوهشی کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران از آغاز تا پایان سال ۱۳۷۷». *فهرست‌های رایانه‌ای: کاربرد و توسعه، مجموعه مقالات همایش کاربرد و توسعه فهرست‌های رایانه‌ای در کتابخانه‌های ایران ۲۷-۲۸ آبان ۱۳۷۸*. تهران: دانشگاه فردوسی مشهد، مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی جهاد، ۱۳۷۹.

۸. خلاصه مقالات اولین همایش سراسری دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، سی و یکمین همایش سراسری تازه‌های پزشکی و پیراپزشکی اصفهان. اصفهان: دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، معاونت پژوهشی، ۱۳۸۵.

۹. «رویدادها». *خبرنامه انجمن کتابداران*، ۸ (آبان ۱۳۵۱): ۲۰-۲۴.

۱۰. «رویدادها: سمینار سیاست علمی و فنی

در کشور». **انجمن کتابداران ایران**، ۲ (اردیبهشت ۱۳۵۶): ۱۰-۱۲.

۱۱. «رویدادها: نخستین کنگره انجمن‌های کتابخانه‌های عمومی کشور». **انجمن کتابداران ایران**، ۹ (آذر ۱۳۵۲): ۱۰-۱۱.

۱۲. «رویدادها: همایش فهرست نگاران کشور». **انجمن کتابداران ایران**، ۵ (مرداد ۱۳۵۷): ۹.

۱۳. سعیدی، علی اصغر. دبیرکل بازنشسته هیات امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، تهران. **مصاحبه**. مرداد ۱۳۸۵.

۱۴. «سمینار مسائل مربوط به کتابخانه‌های آموزشی کشور». **اخبار دانشگاه: نشریه داخلی دانشگاه تهران**، دوره هفدهم، ۴۸۴ (دی ۱۳۵۱): ۳.

۱۵. شکراللهی طالقانی، احسان اله. **یادمان مقدماتی نسخه‌های خطی (تهران ۱۳۷۹)**. تهران: کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۹.

۱۶. شیریان، محمود علی. «خانم شهلا سپهری ضمن سخنرانی خود در سمینار مسائل مربوط به تربیت کتابدار برای آموزشگاه‌های کشور گفت...». **اطلاعات** (۷ دی ۱۳۵۱): ۸ و ۱۹.

۱۷. صمیعی، میترا. «سمینار مقدماتی نسخه‌های خطی (اولین ۱-۲ خرداد ۱۳۷۹: تهران)». **فصلنامه کتاب**، دوره یازدهم، ۳ (پاییز ۱۳۷۹): ۱۰۹-۱۱۹.

۱۸. عصری، ژاله. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، کتابخانه. تهران. **مصاحبه**. اردیبهشت ۱۳۸۴.

۱۹. فرحزاد، محمد. **کتابشناسی اطلاعات و ارتباطات**. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۳.

۲۰. همو. «کنگره کتاب و کتابخانه در تمدن اسلامی (۲-۲۳ شهریور: مشهد)». **فصلنامه کتاب**، دوره ششم، ۲ (تابستان ۱۳۷۴): ۱۳۱-۱۳۳.

۲۱. همو. **مجموعه مقالات کنگره بین‌المللی کتاب و کتابخانه در تمدن اسلامی**. مشهد: آستان قدس رضوی بنیاد پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۷۹.

۲۲. «قطعه‌نامه سمینار سیاست علمی و فنی در کشور». **انجمن کتابداران ایران**، ۴ (تیر ۱۳۵۲): ۹-۱۱.

۲۳. کاتوزیان، آذر. «بررسی گردهمائیهای برگزار شده کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران در فاصله سالهای ۱۳۵۷-۱۳۷۵». **پیام کتابخانه**، دوره هفتم، ۴ (زمستان ۱۳۷۳): ۴۸-۵۷.

۲۴. همو. «بررسی مقالات فارسی کتابداری و اطلاع‌رسانی در فاصله سالهای ۱۳۵۷-۱۳۷۲». **فصلنامه کتاب**، دوره دهم، ۳ (پاییز ۱۳۷۸): ۵۹-۶۷.

۲۵. کوشا، کیوان. «همایش کاربرد و توسعه فهرست‌های رایانه‌ای و کتابخانه‌های ایران، مشهد: ۲۷ و ۲۸ آبان ۱۳۷۸». **فصلنامه کتاب**، دوره دهم، ۴ (زمستان ۱۳۷۸): ۱۲۸-۱۳۷.

۲۶. گزارشی از مجمع بحث درباره کتابخانه‌های دانشگاهی ۱۳-۱۶ دیماه ۵۴». **انجمن کتابداران ایران**، ۱۰ (دی ۱۳۵۴): ۱۲-۱۵.

۲۷. «مجمع شبکه اطلاعات فرهنگی آسیا در تهران». **اطلاعات**. (۸ اسفند ۱۳۵۶): ۳۲.

۲۸. «مجموعه سخنرانی‌های مجمع بحث و مطالعه درباره مسائل کتابخانه‌های دانشگاهی». **کتابداری**، دفتر ششم (اسفند ۱۳۵۵): ۱-۱۶۰.

۲۹. **مجموعه مقالات اولین سمینار کاربردی مراکز و سازمان‌های پژوهش فرهنگی و اطلاع‌رسانی**. تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، ۱۳۷۰.

۳۰. **مجموعه مقالات ششمین همایش کتابداران سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (یزد: ۱۶-۱۸ بهمن ۱۳۸۰)**. تهران: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی

of literature on Ethiopian Librarianship 1991-1994". *Library science with slant to documentation and information studies*, Vol.1, No.4 (Dec. 1994): 208-218.

37. Liebowitz, J. "World wide perspectives and trends in expert system: an Analysis Based on the three world congresses on Expert systems". *A I-magazine*, Vol.18, No.92 (Summer 1997): 115- 119.

38. *Unesco thesaurus a structured list of descriptors for Indexing and retrieving literature in the fields of Indexing, science, social and human science Culture communication and information*. Paris: Unesco pub, 1995.

39. Yasuhiko, Kiyama. "Analysis of a meeting on medical information services Reports and Investingations". *Igaku-Toshokan (Journal of the Japan medical library Association)*, Vol.43, No.4 (Dec. 1996): 469-476.

40. Ibid. "Analysis of meeting on medical information services participants and presenters." *Igaku-Toshokan (Journal of the Japan medical library Association)*, Vol.50, No.4 (Dec. 2003): 361-367.

کشور، معاونت پشتیبانی مرکز مدارک علمی و انتشارات، ۱۳۸۱.

۳۱. مجموعه مقالات هفتمین همایش کتابداران سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (رشت: ۱۹-۲۱ اسفند ۱۳۸۳). تهران: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، معاونت پشتیبانی مرکز مدارک علمی و انتشارات، ۱۳۸۳.

۳۲. ملیح، سعید. «تحلیل محتوای مقالات کتابداری و اطلاع‌رسانی در نشریات ادواری فارسی منتشر شده در سالهای ۱۳۷۰-۱۳۷۴». پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران. ۱۳۷۶.

۳۳. نجفی، عبدالله. «چهارمین کنگره بین‌المللی کتابداران و اطلاع‌رسانان مسلمان (کاملیس ۴) در ایران». فصلنامه کتاب، دوره ششم، ۱ (بهار ۱۳۷۴): ۱۰۸-۱۲۶.

۳۴. نیازی، سیمین. «بررسی گرایش موضوعی نشریات کتابداری و اطلاع‌رسانی در سالهای (۱۳۷۷-۱۳۴۷)». فصلنامه کتاب، دوره دوازدهم، ۱ (بهار ۱۳۸۰): ۵۲-۶۱.

۳۵. هویدا، علیرضا. *آمار و روشهای کمی در کتابداری و اطلاع‌رسانی*. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت). ۱۳۸۳.

36. Gupta, D.K. "Bibliometrics study

